

Zpráva o šetření ve věci podmínek výkonu trestu odnětí svobody

Ve svém podnětu pan A., nar. xxx, státní příslušník Ukrajiny (dále jen „stěžovatel“), namítal řadu okolností souvisejících s výkonem trestu odnětí svobody ve Věznici Valdice.

A. Shrnutí závěrů

Věznice Valdice pochybila tím, že neumožnila stěžovateli pořízení portrétní fotografie pro rodinné účely (viz část C.2).

Věznice Valdice pochybila tím, že nerozhodla o novém uložení kázeňského trestu ve lhůtě 30 dnů, jak stanoví vnitřní předpis Vězeňské služby ČR (viz část C.3).

B. Skutková zjištění

Stěžovatel ve svém podnětu namítal:

- používání pout při každém opuštění cely,
- nemožnost pořídit a zaslat rodině svou portrétní fotografii,
- nereagování Věznice Valdice na zrušení kázeňského trestu rozhodnutím Krajského soudu v Hradci Králové,
- omezený rozsah aktivit, především s ohledem na skutečnost, že je cizincem,
- nemožnost účastnit se vycházek spolu s ostatními odsouzenými a omezený kontakt s ostatními odsouzenými,
- nemožnosti pracovního zařazení.

Obrátila jsem se výzvou na ředitele Věznice Valdice. Jeho reakci na výše uvedené stěžovatelovy námítky uvádím níže v souvislosti s právním hodnocením.

Mimo to ředitel také uvedl, že stěžovatel česky rozumí, hovoří i píše. Dokladem schopnosti psát v češtině jsou i některé dopisy, které mi stěžovatel zaslal.

Stěžovatel byl do Věznice Valdice dodán v roce 2009 a předpokládáný konec trestu je v roce 2029. V roce 2016 byl sedmkrát kázeňsky trestán, za celou dobu výkonu trestu byl kázeňsky trestán celkem devatenáctkrát. Od roku 2011 je trvale ve III. skupině vnitřní diference. Od roku 2014 je stěžovatel ubytován na ubytovně „E“, která je současně i oddílem se zvýšeným stavebně technickým zabezpečením.

C. Právní hodnocení

C.1 Používání pout při každém opuštění cely

Ředitel věznice uvedl, že při pohybu po ubytovně jsou stěžovateli přikládána pouta při každém opuštění cely a při pohybu mimo ubytovnu jsou stěžovateli přikládána pouta s poutacím opaskem. Při pohybu na vycházkovém dvoře poután není.

Obecně platí, že pouta a poutací opasek jsou donucovací prostředky, které je oprávněn použít příslušník Vězeňské služby ČR, pokud je to **nezbytné** k zajištění pořádku a bezpečnosti, a to proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozují majetek nebo násilím se snaží mařit účel výkonu trestu odnětí svobody, anebo narušují pořádek nebo bezpečnost v prostorách vězeňské služby.¹ Kritérium nezbytnosti užití donucovacích prostředků akcentují i Evropská vězeňská pravidla.²

Zákon o vězeňské službě stanoví, že kritérium nezbytnosti při použití pout a pout s poutacím opaskem není třeba v případě předvádění odsouzeného, kdy je u něj důvodná obava, že by se mohl chovat násilným způsobem.³

Užití donucovacího prostředku také musí být přiměřené účelu zákroku a nesmí jím být způsobena újma zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti protiprávního jednání.⁴

Ředitel věznice uvedl, že k poutání stěžovatele bylo přistoupeno v roce 2013 poté, co stěžovatel opakovaně fyzicky napadl jiného odsouzeného. Dále také v roce 2014 opakovaně odmítl nastoupit početní prověrku, pokusil se fyzicky napadnout dozorce, v roce 2016 byl verbálně agresivní vůči řediteli a opakovaně vůči vychovatelům, pokusil se znovu fyzicky napadnout jiného odsouzeného a odmítal se přestěhovat do jiné cely.

Ředitel také poukazuje na psychologické charakteristiky stěžovatele, z nichž vyplývá, že stěžovatel je velmi nebezpečný a nevyzpytatelný jedinec se sklony k agresi, je psychicky labilní, impulsivní a výrazně disponovaný ke konfliktům.

Přijatá bezpečnostní opatření jsou dle vyjádření ředitele každý měsíc přezkoumávána bezpečnostní komisí ředitele věznice.

Z přehledu násilného chování stěžovatele a jeho psychologických charakteristik je patrné, že u stěžovatele existuje důvodná obava, že by se mohl chovat násilným způsobem. Použití pout a pout s poutacím opaskem považují s ohledem na možné riziko napadení personálu či ostatních odsouzených jako přiměřené opatření nezpůsobující nepřiměřenou újmu.

C.2 Nemožnost pořídít a zaslat rodině svou portrétní fotografii

S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby se podporovaly takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, a zároveň má být trest vykonáván tak, aby byly omezeny škodlivé účinky zbavení svobody.⁵ O minimalizaci škodlivého účinku

1 Ustanovení § 17 odst. 1 a 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

2 Odstavec 51.1 Doporučení Rec (2006) 2 Výboru ministrů členským státům Rady Evropy k Evropským vězeňským pravidlům.

3 Ustanovení § 17 odst. 5 zákona o Vězeňské službě.

4 Ustanovení § 17 odst. 3 zákona o Vězeňské službě.

5 Ustanovení § 2 odst. 1 a 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

zbavení svobody a snaze o zdárný návrat do společnosti hovoří i Evropská vězeňská pravidla.⁶

Jedním ze škodlivých účinků omezujících návrat do společnosti je i narušení rodinných vazeb.

Stěžovatel udržuje korespondenční a občasný telefonický kontakt s rodinou na Ukrajině. V České republice nemá žádné blízké osoby. Stěžovatel uvedl, že má nezletilou dceru, která 10 let nezná podobu svého otce. Věznice Valdice odmítá povolit stěžovateli pořízení portrétní fotografie na jeho vlastní náklady, aby ji mohl rodině zaslat.

Ředitel ve svém vyjádření uvádí, že fotografování odsouzených pro soukromé účely není ze zákona nárokové a z bezpečnostních důvodů není ve Věznici Valdice povoleno.

S ohledem na výše uvedená ustanovení zákona by Vězeňská služba ČR měla vyvinout úsilí k udržení rodinných vazeb. V situaci, kdy jediné blízké osoby stěžovatele mají velmi ztíženou možnost jeho návštěvy z důvodu velké vzdálenosti, považují žádost stěžovatele o pořízení portrétní fotografie na vlastní náklady za přiměřenou. Umožnit návštěvu fotografa neznámá pro věznici vyšší zátěž, než by měla s jinou návštěvou. Naopak neumožněním návštěvy fotografa nepřiměřeně zasahuje do práva na rodinný život.

Nerozumím též argumentaci bezpečnostními důvody v situaci, kdy rodinní příslušníci ostatních odsouzených mohou vidět jejich podobu při návštěvě. Zároveň se také uvažuje o zavedení videohovorů, při kterých by aktuální podoba odsouzených byla také patrná. Pokud by bezpečnostní riziko měla představovat civilní osoba s fotoaparátem v areálu věznice, je možné, aby fotografii pořídil zaměstnanec Vězeňské služby ČR a následně ji odeslal fotografovi. Ani takový úkon nepřináší zvláštní obtíže.

Věznice Valdice pochybila, když neumožnila stěžovateli pořízení portrétní fotografie pro rodinné účely.

C.3 Nereagování Věznice Valdice na zrušení kázeňského trestu

Pokud správní soud zruší rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, je třeba ve věci znovu rozhodnout. V tomto kázeňském řízení je třeba rozhodnout do **30 dnů**, pokud správní soud nerozhodl jinak.⁷

Stěžovateli byl uložen kázeňský trest za porušení zákazu prodávat, směňovat a darovat věci, když u něj byla nalezena telefonní karta, kterou neměl zapsanou v seznamu věcí. Stěžovateli bylo uloženo umístění do uzavřeného oddělení na 7 dnů. Proti tomu podal stěžovatel stížnost a následně se obrátil na Krajský soud v Hradci Králové. Ten zrušil dne 30. 3. 2017 rozhodnutí o uložení kázeňského trestu.

Stěžovatel namítal, že Věznice Valdice nijak nereagovala na zrušení rozhodnutí o uložení kázeňského trestu.

⁶ Odstavec 3, 5, 6 Evropských vězeňských pravidel.

⁷ Ustanovení § 35a odst. 1 a 4 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2014 o kázeňském řízení u obviněných, odsouzených a chovanců.

Ředitel ve svém vyjádření uvedl, že kázeňské řízení bylo obnoveno a dne 13. 6. 2017 bylo vydáno nové rozhodnutí o uložení kázeňského trestu, kterým byla stěžovateli uložena důtka.

Původní rozhodnutí zrušil soud 30. 3. 2017, nové rozhodnutí vydala Věznice Valdice dne 13. 6. 2017, z uvedeného je patrné, že **Věznice Valdice pochybila, když nerozhodla o novém uložení kázeňského trestu ve lhůtě 30 dnů, jak stanoví vnitřní předpis Vězeňské služby ČR.**

C.4 Omezený rozsah aktivit, především s ohledem na skutečnost, že je cizincem

Stěžovatel namítá, že nemá dovoleno účastnit se některých aktivit (šachy, stolní tenis, cvičení v tělocvičně).

Ředitel uvedl, že pro všechny odsouzené na ubytovně „E“ jsou dostupné aktivity zájmové (kondiční cvičení, stolní fotbal, jazykový kroužek, filmový kroužek, modelářský kroužek, stolní tenis, klub společenských a logických her), aktivity vzdělávací (český jazyk, kroužek všeobecně vzdělávací naučný, pěstování okrasných rostlin a zeleniny, sociálně právní poradenství, finanční gramotnost) a aktivity speciálně výchovné (kompetenční rozvoj, speciálně pedagogická péče, kreativní abreakce, společenské dění, konzultace s psychologem na zvládnutí konfliktu).

Z uvedené nabídky si stěžovatel vybral stolní tenis, klub společenských a logických her, finanční gramotnost a konzultace s psychologem.

Dle vyjádření ředitele stěžovatel dochází na finanční gramotnost a konzultace s psychologem pravidelně. Na stolní tenis dochází nepravidelně a na společenské hry vůbec, jelikož vyžadují účast dalších odsouzených, kteří se odmítají účastnit zároveň se stěžovatelem.

Z podnětu stěžovatele probíhal na ubytovně „E“ v roce 2014 kroužek ruskojazyčných filmů, který byl ukončen po vyčerpání všech ruskojazyčných filmů. S tím stěžovatel nesouhlasí a uvádí, že na jiných ubytovnách mají filmů více.

Ředitel uvedl, že ve Věznici Valdice je evidováno 84 knih v angličtině a 617 knih v ruštině. Stěžovatel uvádí, že mnohé z knih v angličtině jsou pouze pohádky a dále poukazuje na neochotu vězeňského personálu knihy z knihovního fondu zprostředkovávat.

S ohledem na dřívější napadání ostatních odsouzených je pochopitelné, pokud se někteří odsouzení nechtějí aktivit se stěžovatelem účastnit. To nelze klást za vinu věznici. Odborný personál věznice však nesmí ustát v úsilí o vytvoření podmínek pro navázání pozitivních vztahů stěžovatele s ostatními odsouzenými.

S ohledem na skutečnost, že stěžovatel rozumí česky, nebrání mu nic v účasti na ostatních aktivitách. Stěžovatel má také možnost se ve znalostech českého jazyka dále zdokonalovat. Zároveň si také stěžovatel může na své náklady literaturu dle své volby nechat zaslat do věznice. Z toho důvodu jsem v této věci neshledala pochybení věznice.

C.5 Nemožnost účastnit se vycházek spolu s ostatními odsouzenými a omezeného kontaktu s ostatními odsouzenými

Z vyjádření ředitele věznice vyplývá, že stěžovatel je zařazen ve standardním režimu výkonu trestu, ale z důvodu využití stanovených ubytovacích kapacit je umístěn na oddíle se zvýšeným stavebně technickým zabezpečením, kde jsou také velmi nebezpeční odsouzení.

Odsouzení ve standardním režimu a zvláště nebezpeční odsouzení se nesmí z bezpečnostních důvodů potkávat, v důsledku toho je omezen kontakt jednotlivých odsouzených na ubytovně „E“. Dle vyjádření ředitele se stěžovatel domáhá kontaktu právě s velmi nebezpečnými odsouzenými.

Stěžovatel však nemá nikterak omezen kontakt s odsouzenými zařazenými do stejné skupiny, se kterými se může potkávat při aktivitách či na vycházce. Stěžovatel nemá ani nařízeno samostatné ubytování na cele, které mu však dle vyjádření ředitele vyhovuje. Ostatní odsouzení však o kontakt se stěžovatelem zpravidla nemají zájem.

Vnitřní předpis umožňuje využití oddílu se zvýšeným stavebně technickým zabezpečením i pro odsouzené ve standardním režimu výkonu trestu.⁸ Vnitřní předpis však stanoví, že tak lze učinit **výjimečně**.

Předpokládám, že výjimečnost takového opatření byla stanovena právě proto, že přináší určitá omezení pro odsouzené umístěné na tomto oddíle. Tato omezení mohou být pouze v takové míře, která zohledňuje typ věznice, stupeň zabezpečení v typu věznice s ostrahou a přihlíží k charakteru ubytovaných odsouzených. Realizace práv odsouzených, včetně uzamykání v celách, musí být v souladu s příslušnými ustanoveními vnitřního řádu a časovým rozvrhem dne.

Stěžovatel je na ubytovně „E“, resp. na oddíle se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, umístěn od roku 2014. V tomto případě tedy pochybuji o výjimečnosti takového opatření. Avšak s přihlédnutím k charakteru stěžovatele, který napadal ostatní odsouzené a byl verbálně agresivní, lze umístění stěžovatele na uvedeném oddíle akceptovat. **Doporučuji však věznicí v rámci měsíčního přezkoumávání trvání bezpečnostních opatření vůči stěžovateli (poutání) zabývat se také otázkou vyřazení stěžovatele z uvedeného oddílu.**

C.6 Nemožnosti pracovního zařazení

Ředitel uvádí, že stěžovatel ve výkonu trestu nikdy nepracoval a o pracovní zařazení ani nežádal. S tím však stěžovatel nesouhlasí a uvádí, že žádal o pracovní zařazení již v roce 2013, ale jeho žádost byla odmítnuta z důvodu uplatňování zvýšených bezpečnostních opatření.

⁸ Ustanovení § 12 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 45/2017 o zařazování, vyřazování a zacházení s velmi nebezpečnými odsouzenými v oddílu se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.

Ředitel však uvádí, že postoj stěžovatele k pracovním činnostem je negativní a neplní ani ty pracovní aktivity, které mu jsou uloženy programem zacházení. Ve vyhodnocení programu zacházení je uvedeno, že stěžovatel odmítá provádět brigádnickou činnost, je pro něj ponižující a o pracovní zařazení ne žádá.

Ředitel také dokládá dopis ze dne 8. 4. 2015, který adresoval stěžovatel speciálnímu pedagogovi a ve kterém stěžovatel uvádí, že nemá sebemenší zájem o společenské práce a nebude uklízet „kulturku“.

Odsouzený je povinen pracovat, pokud je mu přidělena práce.⁹

Je namístě, že Vězeňská služba ČR ochotu stěžovatele nejprve testuje drobnými úklidovými pracemi předtím, než ho zařadí do práce. V situaci, kdy stěžovatel odmítá provádět základní úklidové práce spojené s chodem oddílu, lze pochybovat o tom, že by pracoval v případě zařazení do práce. Z toho důvodu nespaturuji v této věci pochybení věznice.

D. Informace o dalším postupu

Věznice Valdice pochybila tím, že neumožnila stěžovateli pořízení portrétní fotografie pro rodinné účely a nerozhodla o novém uložení kázeňského trestu ve lhůtě 30 dnů, jak stanoví vnitřní předpis Vězeňské služby ČR.

Zprávu zasílám řediteli Věznice Valdice a podle ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil k neumožnění pořízení portrétní fotografie a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Vzhledem k tomu, že opožděné vydání rozhodnutí o uložení kázeňského trestu nemělo pro stěžovatele podstatné následky, další vyjádření v této věci nepožaduji a své šetření končím.

Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Brno 11. ledna 2018

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

⁹ Ustanovení § 28 odst. 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.